

САНАА СПОРТ

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 113 (7166) © 1991 жыл. Балаган ыйын 19 күнө. Чашанар © Сыаната 8 харчы

ССРС НАРОДНАЙ ДЕПУТАТА А. В. БЕЛИНАНЫ КЫТТА КӨРСҮҮҮ

Эрде болдоммутун курдук, ааспыт башдиган-лыкка ССРС народнай депутата А. В. Белина билини оройоммут кинни быыбардааччыларын кытта көрсүүтө буолла. Элбэх киини мустубата. Ол да буоллар ыйыттан, дойду олобуттан, ССРС народнай депутаттарын учарата суох сьейин үлэтин түмүктөрүттөн ону-маны сураһыны айы-баа суох буолла.

Депутат билини оройоммутугар кэлбит сүрүн сыала-сорута, сэрэ-инилибитин курдук, буолан ааспыт учарата суох сьезд үлэтин туһунан билиһиннэрин, дойду бу үрдүкү форумна ыйыттан докумуннардын быһаарыны эбит. Переходной кэмгэ ССР Союзтарын государственнай былаан уонна салалтанын органнын туһунан ССРС Союзунун ыйыттан. Итин кини былаанна барытын салалта бу сага органныгар туран биэр-дэ. Ити Союзку ыйы-ныма куоластаанна да түмүгэ элбэки этэр: барыта 1788 депутат кыт-тыбытыттан утарбыта 43, туттумута 63 эрэ.

Манна, кырдык, киин дьиктиргинэ, ойдооботэ элбэх. Дойду вице-прези-дент дуоһунаа суох олоһулуна сьезд үрдү-кү орган быһытынан былаанна сүтөрлө эрэр. ССРС народнай депутат-тарын статуһа болоку-чуйдарын болдоовун ус-татыгар онунан хаалар буолла. Верховнай Советка эмэ киин үөйбөтө-ахтыбатах уларыгыла-ра киридилэр. Аны дой-дубут үрдүкү предстани-тельная органнаа икин-гүс-түс палаталартан — Республикалар Советта-рыттан уонна Союз Сове-тыттан — туар Верховнай Совет буолуога.

Анна Васильевна ити Республикалар Советта-рын састаабын дьүүллэ-тиннэ улахан мөккүөр буолбутун көрсүр. Васа-кы бырайыанка бу па-латада союзнай республи-калартан 20-тин депутат кирир дин этилибитин автономиялар предстани-теллэрэ, ол иһигэр били-ги депутаттыт эмэ, төр-дүттөн сыйынан аахпыт-тар.

— Автономиялар та-н быыбардаммыт депутат-

тар (ол иһигэр РСФСР народнай депутаттара эмэ бааллар) сьезд тохтобулларын кэмгэр үс тогул муста сырыттыбыт. Онтон биэрэ «Үрүн дьы-дэ» буолан ааста. Ман-най утаа билини Сахабыт сири курдук суверените-ты ыйыттан республика-лар ити палата үлэтигэр кытталларын үгүстөр наадалаарынан аахыт курдуктара. Ол иһигэр бэл Руцкой, Станкевич курдук лидердэртэн ой-булү мббатахыт. Сорох-тор, кырдык, билини су-веренитеттытын ситэ ой-дөөбөттөр эбит. Сьезд тас өртүгөр кэпсэтингэ А. Руцкой автономиялар ту-руорсууларын Россияны «үлэстөрө» холонну курдук сыаналаабыттан улаханнан соһуйдум. Ол эрэрэи балаһыанна сы-ла уларытан иста Сьезд үһүс күнүн илэһитигэр В. Билин Россияттан быы-бардаммыт ССРС народ-най депутаттарын кытта түспү бириэмэ болдоой көрүстэ. Ойно автономия-лар быраалтарыгар бол-домтону уурар наадатын туһунан түөрт киин тыл-эттэ. Ол иһигэр мин эмэ санаабын апыттым. — дьитэ депутат.

Автономиялар быраа-ларын көмүскүүр, киин-лэр суверенитеттарын көтөөхтүн сыаналар булгуччу наадалаарын ту-һунан сьездэ күүстээх этиилэр олоһуллубутта-рын сорохтор истикит буолуохтаахыт (холобур, Армения парламенын ба-йылыга Левон Тер-Пет-росян, поэт Давид Ку-сулятинов этиилэрин). Дьэ ити барытын түмүгэр Союзунга «РСФСР феде-ративнай торүттөөдүн учуоттаан, киин Ресуб-ликалар Советтарыгар 52 депутаттаах, Вейлэрин састаантарыгар республи-калардаах уонна автоном-най тариллиилэрдээх атын союзнай республикалар хас биридин республи-каттан уонна автономия-тан биридин депутатты эбин кытталлар» дьин этии кирибит эбит. Онон бу палата үлэтигэр Саха сираттан биэр киин кыт-тар кыахтааһа. Киин тө-һө да быһаарар куолаһа суоһун иһин (Союзунга этиилэринэн, палатада хас биридин союзнай ресуб-лика биридин куоластаах), суверенитеттытын көмүс-күүр киһилэһибит дьин

бэйэбитин уоскутунабыт. Депутаттыт этэриттэн ой-дөөтөххө, арааһа, переход-ной дьин аатырар кэмгэ автономиялар туруорсар боллуруостара улам ы-раан иһэр буолла быһы-лаах. Хайдах да дьабит иһин, барытын бирнэмэ көрдөрүө турдаах...

Союз Советын туһунан этэр буоллаахха, урут бу палатада ССРС народнай депутата К. Е. Иванов баара. Климент Егорович Саха сирин правительствотын баһылыгынан талыл-лаабыттан дойду законо-дательнай органын үлэ-тигэр кыттар бирнэмэ адыһаабытын билэбит. Ол учуоттааммыт, киин ону-тар ити палата састаабы-тар эмэ ССРС народнай депутата В. Минин (Пе-рюгрия) кирибит.

Көрсүүтү түмүгэр хас да киин Анна Васильевна нуруот итэһэллээгин бы-һытынан бары эбэһи-нэстэрин толорорго кыһа-нарын, быыбардааччылар-та болдомтолоовун асты-нан балнэтэтиллэр. Кыр-дык, киин уокуругун дьонугар элбэхтин сы-дьяр дьон этиттин иста-билэ уонна толоро са-тыыр депутат быһыты-нан биллэр. Экономика билигин курдук айгыраа-быт кэмгэр депутат уо-куругар анаан урунуу-луу туту эмэ «быһа тар-дан» адалара улам кыа-лыбат буолан иһэр. Ол да буоллар А. В. Белина быыбардааччылартан ки-рир этини сыыска түһэр-бэт, төһө кылаарынан ко-мөлөөр. Көрсүүтүгэ ки-носеть дирекциятын ди-ректора А. А. Сивцев бу тэрилтэ базатын тутуу-бу бюджеттан үбүлүүр кыах-таммыттарын, онуоха де-путата көх-нам буолбутун апынна. Итинник холо-бур, ааһар буоллаахха, адыһаа суох.

ССРС народнай депу-таттарын бүтөһүн сьездэ-рэ буолла дьиччилэр би-һиги ортобуттар элбэх-тэр. Бу этии олоһо суох буолбатах. Хайдах да иһин, А. В. Белина де-путат быһытынан стату-һун сүтэрбэт. Ону ити сага Союзун мөһүнэллэр. Киин сии эмэ ССРС атын народнай депутат-тарын курдук, дойду пар-ламенын үлэтигэр кыттар быраалтаах.

П. ПОПОВ.

Бырайыак онорулунна

Омский куорат Ленин-ский оройуонун «Промет» кооперативын кытта Эр-лик Эристини аатынан союз дуоһаардаан Чу-ранчы — Чангыр суолун граафтынан куттары бы-райыагы онортордо. Ол быһытынан суол икин-гү түһүмүһүн Бетүгүтэ — Диринг уонна Диринг — Ча-ныр иккэ ардыларыгар ытыллыахтаах. Итинтэн хайатын уруттарын са-наасчыт бэйэте быһаа-рыахтаах. Ити чинчийэр-бырайыактыыр үлэни Александр Васильевич Чугун салайааччылаах 8 киһилээх партия түмү-кээтэ. Билигин суолга ку-туллар буорун уонна таа-һын хантан ылыллыах-тааһар чинчийэр үлэлэр барыахтаахтар.

Суол нэһилиэнньэлээх пуунары барыларын ха-бан барар. Онон ууну олохсатар сирдэртэн бу-ру ылыахха наада. Холо-бур, Дьабыһаада кыһын того төтөрүлүлүбүт сир-тэн, Дирингэ Уһун Алаас-тан, Хадаарга Самнабай-даахтан уонна Уруй Күөл-төн, Хайахсына Дьөгү-дэйтэн итиннэ Ураба-лаахтан, Чангыра Хара Хомустаахтан, Субу кү-нүгэ геологическай пар-тия чинчийэ кэлнэхтээх. Онон совхозтар уонна сельсоветтар салалталара суһаллык буору ылларар сирдэрин быһаараллар наада. Ол быһытынан сир быһыллан, аналлаах докумун түһэриллиэх-тээх. Ити барыта үлэ су-һаллык барарыгар көмө-лөөх буолуога.

Д. ЛАЗАРЕВ.

СЫЛЛААБЫЛАРЫН ТОЛОРДУЛАР

Үүтү ыйыттан уонна государство сакааһын то-лорууга оройуон элбэх изэстэх иһэрин туһунан хайааччылар ааһабыт, са-лайааччылар этиилэриттэн истабит. Ол эрэрэи үлэни үчүгэйдик тэрийэр, суол-та биэрэн үлэстээр сирдэ-рингэр олох атын харты-наны көрөдүт.

Холобурга «Мындаа-а-а» совхоз Хайаахтаа-бы отделениетин үлэтин адалабын. Сыл ааспыт адыс ыйытар отделение-дэ үүтү валовой маһын бы-лаанна 133,3 бырыһаан толоруллубута, сый уста-та 127 тонна үүтү ыыр сорунтаах эбит буолла-хтарына, адыс ыйга 125 тонна үрүн илэтин үрү-лүһүттэрэ. Хас биридин

Балаган ыйын 17 кү-нүгэр райсовет президи-умун учараттаах муһуна-а буолла. Президиум, бастатан оройуонга кыс-тыгы тыраахоннээхтик ааарыи соруктарын ту-һунан боллуруоһу нерен дьүүллэстэ. Ону райсовет председателии солбуһаач-чы Г. И. Адамов туруор-да. Манна совхозтар ди-ректордарын, атын да тэ-ригэлээр салайааччыла-рын информациялара ис-тилиннэ.

Салгыы Хатылы сель-совета көмө уонна изэ-х хаһаайыстыбалары сай-нарыма, Болугур сельсо-вета райсовет уонна бэ-йэте таһаарар уураах-тарын толорууга ыйтар үлэлэрин туһунан боллу-руостар көрүлүнүлэр. Онуоха информациялары туһааннааһынан А. Х. Павлов итиннэ Н. С. Кутдаров онордулар.

Президиум оройуон нэ-һилиэнстэрин иккэ ара-ларыгар 1991—1992 сс. ыйытталар комплексай спартакиада, атын да спортивной күрэхтэһи-

лар календарнай былаан-нарын биэрэгэттэ.

Выйыл үлэте кириэх-тээх 12 квартираллаах оло-рор дьин туһунан боллу-руос хаттаан көрүлүннэ. Биллэрин курдук, манна президиум бу дьини оройуоннаагы киин ба-дыһа амбулаториятыгар биэрэр туһунан эрдэтээри уураада, кнорум суоһу-нан, дьинэ суоһунан ы-рыллыбыта. Дьинэ наа-дыһааччылар туруорсуу-лара учуоттанан, бу сага дьинэ нэһилиэнньэте ба-йыллына. Оттон балыһа-да Чуранчы сельсоветын дьини босхолон би-эрэгэ, ону тэһэ ЗАГС отделени уонна районо библиотекатын көһөрүү суотугар амбулаторияны көһэтэргэ быһаарыллына.

Президиум уурааһынан Сылаанна И. В. Горюхов салайааччылаах «Үүтүү» дьин ааттаах өссө биэр баһынай хаһаайыстыба тэрилиннэ.

Ити күн президиумга сорох атын боллуруостар эмэ көрүлүнүлэр.

И. ЯКОВЛЕВ.

Псковской уобалас, Пи-таловскай оройуонга фер-мерство научнай хайы-хада кылдырыллына. Ма-на фермердэргэ практиче-скай сүбэлэри биэрэллэр, хас да баһынай хаһа-йыстыбатын базатыгар техниканы уларсыйар пуунун аһыллыһаллар, огуһуох-уматык матыры-бааллары, сүөһү аһылы-гын, киэтиик туттуллар табаардары батарар ачы-гый предпринимте үлэтин. Символка: фермердэ өскуодаларын занятиета.

(ССТА фотохрониката).

БОЧУОТТААХ ААТ ИНЭРИЛИННЭ

Субу күнүгэ оройуоннаагы киносеть дирекция-тыгар үөрүүллэх сурах кэллэ, ССРС Кинематогра-фияда государственнай комитетин уонна Култура үлэһиттэрин профессиональнай союзтарын Итин Ко-митетин бу дьыл атырдьах ыйын 14 күнүгээди хол-бонуктаах уураахтарынан киинэ үлэһитэрин улахан бөлөһөр «ССРС кинематографияда туйгуна» бо-чуоттаах аат инэрилиннэ.

Ол иһигэр билини оройуонмутуттан Хадаар кино-установкатын инжениерига Мария Николаевна ПРОТОДЬЯКОНОВА уонна маһы таһастыыр оро-йуоннаагы комбинат киноустановкатын инжениери-га Егор Тимофеевич НЕУСТРОЕВ ити бочуоттаах да-ты ылар чинэтиистилэр.

А. СИВЦЕВ.

Сытара балаган ыйыттан былаанна таһынан сый оло-роллор. Киинилэр мантан күүһүгү ылларга ити тө-түмүһүн ыйытыбанка совхозтара үүт мамысыр нэһин көдүрүтүлэр үүт бадалаахтар.

Субу күнүгэ управ-ляющай С. Д. Петров уон-на биригэдиин А. А. Ту-рантаеа кыстыкка бөлөм-нэни үлэни былааннаах-тык тэрийэн үмүрүт-тэрэллэр. Сүөһү сүһүһүн кыстык сирин булла Онон аны рабочаидар байдаларын кыстыктарын булуһалла-рыгар адыһах күнүгэ оройуоһу биэрэгэ былаан-нааһаллар.

А. МАКАРОВ.

(Хабарат общ. корр.).

Концепциянан салайтаран

Дойдуга, социальнай-экономическай өвгөдө, общественнай-политическай сыһыаннаһыналарга бара турар тосту уларыттылар, демократия уһунтуута биллэригэр үөрэхтик систематыгар баар итэҕэстэри ырыахалдык арыйда. Олору туораттыга региональнай, национальнай уратылары учуоттааһыны, араас көрүнүскө оҥо, үөрэх тэриятэлэрин тэрийиини, хаа биллэрин оҥо дьоруун, талаанын көрөр үөрэх систематын тэрийиңгэ элбэх кыахтары, суоллары аста. Саха ССР Норуотун үөрөдүринини министерствотун коллегиятын уурааһынан, 1991—1992 сс. үөрэх дьыла саха национальнай оскуолатын концепциятын олоххо киллэрин дьыһынан биллэриһиниэ.

1990—1991 сс. үөрэх дэмэлтэр РСФСР-та оскуолада нигриэн иппинэ-би саастах оҥолору иитин программа-тыгар самалын программа, хас бирилин оскуола үөрэтэр программатын 10—20 бырыһыанын ылар национальнай компо-нент программата аайар бөлөхтөрүнүн оҥоһуллан, хас оскуола, детсад ахсын тирдиллэн тураллар. Оскуолалар, дет-садтар сахалын национальнай тыын-наах, ие хоһоонноох, сурутаах-бичик-тээх кыраестиннэри оҥоһуунулар, оҥо-сто сылдыааллар. Саха тылын уонна ли-тератураны үөрөтүннэ ураты бодомто-ууруулар. Маннык санаа программа сы-уэтата оҥоһулунна. Саха национальнай культураны, саха фольклорун, сна-майгы уруоктарын илдьэрэн, хас бири-дин оскуола бэйэте туспа сирэйдээх буоларыгар педпсихологтарга соьудат-тиэрдиллэн ула иһытала сылдыар

Бу соруштары олоххо киллэрингиз ба-
ры оҕо төрүттэлэрэ, сүүрүмүөн, сөп-
төхтүгү үлэһиттэлэр, Ордук талаармы-
лаахтыг Кытаанахтаабы, Чанардаабы,
Аарылдаахтары, оройуон кишинээдэ,
«Мичиг» дьааһыла-садтар үлэһиттэлэр.
Биирдиилээн кэптээччилэртөн өҥөлөрү
сахх төрүт идэлэрингиз — маһычан, түү-
күн, алтаныйан, туубунан үлэҕэ — А. Н.
Петрова, саканы утуһунахтык сайыана-
рыта А. Г. Ноева, кырачааннарга сахх
фольклорун быһыһыһыһыһыһыһыһыһы
тээччилэр А. А. Андреева, М. М. Эвер-
стова, П. С. Макарова, А. Н. Захарова,
П. В. Петрова үлэлэрэ, кэрэхсээһэлэрэ.

Оюну дэсгүрчлэн нэрэн бигдэнлээ. Сайнчигарга сэлтөөх услуубууяныг тэрийнхээ бийлги сорох дотсадтарбын аймичиллаахтын үзэвчиллэр. Ол курдук, оройуон-киннигээд «Касилт» дьааһыла-сад ээбэдиессэй А. В. Новгород донд бэйлүйн тугулээнигнээ материальнай базаны тугсарыага элбэх үлэн

смыслата ыштар. Быйыл физкультурнаа саала тутулунна, бассейни онгобулунна хамнастаах физрук үлэсэ таһырда. Оттон оройуон киининээди «Мичил» дьааһыах-сад сәбиэдиһэһэ М. П. Яковлева сахалыы туссаһан онгобуунаах, оҕо дьарык-танарыгар сөптөөх хоһу тэрийдэ. Норуот културатын бидиһиннэриһэ Чакырдаа-ды дьааһыах-сад үлэһиттэһэ оҕоһу ыһыһиннаран албаһа пособиелары онорду-лар.

Оёлоу үдэһэн иигэс төрөөбүт айылҕа-
ны, норуот үгэстэрин билиһиннэрини
кытта иккэ сыбастаах буолуохтаах.
Детсадтар көмө хайааһыстыбаалаах бул-
лахтарына, оҕолорго үлэһир доҕуру
иһэрин элчигэи буолуо. Дирингээри
дьаһылы-сад сыллата араас оҕуруот
аһын — хоруусулпуй, оҕуруу, помидор,
луугу, муркуубу — оҕолдор, Мамы
эһийһэн куурессаны иштэтэлэр.

Олимпиах нутагчидарь түмэр айар болох тадыллыбыта. Бу болох ордун үлэ омытын системалаанынгта мөлхөхүк үлэлээтэ. Ол түмүгэр дөтсэдтарга үөрэтэр-интэр-материалаалар тиилбэтэр. Выйыл айар болох састааба саггар-дыллын, үлэлэ сагаланы сыбыан ирдэниэн наада. Интээчидларга программалары сурубуугта, авторсвода үлэлдиргэ сорун туруорулдуу. Выйыл айыс дөтсэдтэ 60 интээчидни хабан биир нэдэ-талзэх биригээдэнен номо ыгыталаана. Биирдиглээн номо эдэр интээчидлэргэ олохулунна. Бу сылдыныгтаан түмүүн отордоххо, норуот педагогикатан туван-ныы сүөх, оёону нитингэ дьээ нэрээн, оёо ээрлэтэтэ, оёокула биир хайысхапан уаадин илэктэр эбит.

Ааспыт үерэх дьылыгар оройуона оскуолалара, национальнай концессия сүрүн балаһаанчаларынан салалтанын, орону ийэ тылыннан үөратыннигинин хааччыныыга, үүнэр нолуона оскуолаттан төрөөбүт норуотун үтүө үгэстари, кутуу-сүрүү инниниэн тахсарыгар суулдары арайыыга балачч үлээлэтилер.

Оройгоомутутар сйха тылын уомна
литератураныг уэрэтингэ улахан бод
омто уурлуулна. Асмыт уорэх дьы
лытан Одьулун орто оскунататтар са
ха тылын дивригэтан уэрэтор кыллас
аһылдыбыта. Национальнай концессия
автордарын кытта керсубуу санааны
билэсйин түмүгэр биирдиндээн пред
меттерга 15—20 бырыһыан олохтоох
компонены кылларинго 15 айар бөлөх
төр тарилан уэлэстэнэр. Предметте
ран программалар оһоһулуннулар.

Республикатаады үөрэнээччилэр прикладной искусстволарын керүү баштал-

катыгар Сылдан орто оскуолатыгар үлэ-
лэр — Туоһуулаах куруһуок (салайыаччы
Н. Д. Флегостова). Чурапчы орто оскуо-
латын куруһуогун (салайыаччы М. С.
Норкина) үөрэппэччилэрин үлэлэрэ бийи-
рэбилли ылдылар. Кытаанахта фоль-
клорнай куруһуок айымкыылаахтык үлэ-
лээбитэ. Чурапчы спорттоной интернат-
оскуолатыгар Е. М. Малачева салайар
хомусчулларын ансамбля республикага
билиннэ. Оройуоннаабы методической ка-
бинетин пиинин ытыллыбыт «Өбүгэ үгэс-
тэрэ» оскуоланы ветеран учууталлар Т.
С. Коновона, М. А. Шадрина, М. Г. Пер-
мякова, иккүүһаларыттан бэриннэ туран,
үгүс суобастаахтык үлэлэттилэр. Оскуо-
ла пиинин бэлэмнээминт ленинлартан
«Айыы үөлүгэ», «Саха тыгастара» бро-
шюруулар бэлэстээминт табыстылар.

Оройуон оскуолаларыгар сахалыы ычхоһоонноох ыһаргастыһылары оһоругуа Чурапчы, Хатылы, Сылган, Диринг, Хайах-сыт, Мырыла, Мындарааһы оскуолалара, саха тытып кабинеттэн билигин кэм ирдэбиллэр тийэр гына Диринг, Одьулуун, Хатылы, Хадаар, Мырыла, Болтоно, Арыылаах оскуолалара үлэстэтилэр. Атын оскуолаларга бу үлэ ситэ ытыл-тыбат. Саха национальнай оскуоланын концепциятыгар тирэҕирэн төрөбүт норуоттун културатын, үгэстэрин, сиэрин-туомун үөрөтөр араас хайысхалаах саба-лааһынар адыһаа суохтар: үгүс оскуо-лаларга национальнай нитигэ куру-буоктар үлэтиэхтэрэ, оһуонай чаастара киирдилэр, фольклорнай группалар та-рыллынылар. Ол эрэри оһолору сахалыы үгэстэргэ, сиэргэ-туомга тутуһатан үө-рэнитэ-нитигэ итэҕэстэрибит, көрсөр ыра-хаттарбыт үгүстэр. Ааспыт сыллаагы ин-спекторскай барабынаркэлэр, рейдалар кордороллорунан, үлэбит быстах, ситимэ суох биридиндээн дьаһалларынан, саха-лыы ыһаргастыһын эбонен мунҕурдаммыт, Сааралааһынары салгыы сайыннарыы, кигитит, ото көрөн быдааннааһын суо-дун көрүтэ, Бипр сүрүн мөнөһинөн үчүгэй базиннаах кадрлар адыһахтара, соһуох методическай пособиелар суох-тара, сахалыы араас оһоһуоктары оһо-рорго матырыйаллы булуу уустуга буол-дулар.

Урдук үерэххэ бийиги оройуонмутуган 30 оро киридэ. Сайын угата 23 үлэ сыһыалан лаазыра, 1557 оёону хабан сыһыатта, үлэлэттэ, Ордук үчүгэй тэрэһиниэхэтик Амма орто оскуолатын «Эрчим», Хатылы орто оскуолатын «Чэчир», Болтоно орто оскуолатын «Костер» лаазырдар үлэлээннэр. Хадаар оскуолата үлэ-сыһыалан лаазырын тэрийинтти ахкаастаанна.

М. НИКИФОРОВ,
норуот үөрэҕиринтин өрөйуоннаагы
отделын сэбиэднэсэйдэ

М. НИКИФОРОВ.

отдельн сэлбидиссэйз.

ПЕДАГОГТАР СҮБЭЛЭХЭЛЛЭР

Бу мй 12—14 күнээрйгэр Мугудайга, Кытапхха, Хатылыга оройуон педагогтарын сүбэ муниһахтара буолан аастылар. Манна дакыдааттар аарылыннылар, предметтарынэн сещицларынан учууталлар сүбэлэстилэр, оскуолазлары, дыааһыда-садтары көрдүлэр. Сага үлэлин кэлбит педагогтары чыэстээһин ыты-дынна. Оройуонмугуар үөрэхтэрин сага бүтэрэн 25 учуутал үлэлин кэллэ. Манган алдараа муниһахтарга көпсөөһинлэртэн бэчээт-тинбит.

Е. Д. Макаров: «Бидийн учуурталлар категори-
оникарын бйааарых-
гээхтэр. Бу—уи-харчы
болпуруоһа, Уһуһуи
удалдэлт, утууар уу-
тарын уһуһуи
галларга урдуй категори-
гитиы аныаха, Нацио-
нальнай культура куруу-
уһуһуи салалтынга
гирдинэлэи, уһуһуи
лар татаанарын көрөн
аһуһуи аныаха, Хаас о-
суула ахын техничес-
сий куруһуи салалта-
гитиы бйар буолуохтаах.
Саха национальнай о-
суулаатын санардан са-
даныһуи конценция-
тын олоххо киллэрин-
гитиы күһуһуи бйарэн

двар учуутал охсуута
улахав. Майнык учуу-
таллар эрдэ сылла
мнэстэлэрин босхолуох-
тарын наада».

П. Н. Беллени: «Мин дээрхыла-садтар материалын бичлэгийн тухунан архайх үзэлыгтэм эгэ. Кырчаан-нарбытын 5—10 кырадыгтах дымлэргэ нитэбиг. Онон оёолор күүү бына дьагдыа сьлдьяллар. Дегад нээнкэлэрин хамна-тарил үрдэтэнэхэ. Кинилэр нитээнкэлэртэн нрэхэ үлээнэбэттэр».

В. М. Неустров:
«Агардас сахалынан
барыа эолорбунт нэ-
сидлэрин быһыахха
сон Иэлин үөрэхтэрин
саттымаларыгар охсуу-
лах буолуоҕа. Нуучча
культураһыттан тай-
тар сыһыа. Чуратчы
овто охсуулатыгар С.
А. Новгородов аатын
иһэрбэххэ Умат иһи-
аатын сүтэр эбит. О-
хсуулабыт материалда»

Базата олус мөлтөх».

М. Д. Гуляев: «Национальнай оһуола
концессиятын олоххо
контраринни туох да ба-
дыма суох саралаагы-
быт. Саха тылын учуу-
таллара тийбэттөр. Бу
концессия сүтүн, симе-
риээн хаалбата буол-
лар. Одолорбут олоххо
туһаммат предметтарын
үөрэтингэ бэрнэһэбитин
наһаа сүүйүтэрбит. Ви-
тингэ спорттивнай ин-
тернат-оһуолабыт фи-
лиаллары аһымнан дьа-
рыстанмахтаах. Ол

В. А. Федоров: «Хатым орто оскулатыгар сахалым мээрэтинини оҕортордубут. Национальный конференциялар үөрэтэр үлэһэ аһах саргыһынниини киллэрдэ. Учууталлар эрэ буолбакка, оҕолор кытта интэриэстөөхтөр. Учебниктарынан «аахчылыһын» олох мэтэһэ».

Л. НОГОВИЦЫНА

Хааччийы
тунсар

Амурскай уобалас, Михайловскай оройуон үтүс предприятиеларын уонна кооперативтарын холбообут саага «Амур» корпорация нэһилиэнньэни олох-дьаһах өгөтүгүн хааччыыны биллэрдик тунсарда.

«Амурс» маһы кэрдээччилэр кооперативтарын тэрийбитэ Полярково бөһүлүккэ баар промышленнай комбинат саҥа сыаһын маһы кэрдээчилэрингэр нэһилииннээ эрбэмнит матырыйаалларга уонна столарнай оҕоһуктарга наадыһытын толору хааччыһар, ниибэлэ дьон биндүүлээн сакаастарынан оҕорор кыагы арыйда.

Корпорация итгнн тай-
нан олоху-дхаагь хаа-
чмйар сулууса үлэнт-
тэртгэр сулуусаба туг-
тудлар трансоры ачаата,
онон өрөмүөнүүр үлэ-
дэргэ араас сакаастары
толоро тыа снрдэртгэр эл-
бэхтик кэлэр-барар буол-
дулар.

Синюкина: промышлен-
ной комбинат рабочая де-
ра звеньевой В. Лапина,
бригадир В. Бавин уо-
на столяр В. Лукашюв.

В. Саяпин фотота.

(ССТА фотохрониката).

Тыблхл ✦

Табыгастаабын кэрэн
бэйэбиг быһаарыныабыг

Дойдуга уларыта тутуу саясатымызга 6 жыл буолла. Ой тухары экономиканы бэхсүрөтөтөр, олохту тунсугар тутугар үгүс уарынар этилиниилэр, араас дьаһаллар ыыдыллылар. Оттон экономикабыт эбни айгыраан, олохтут тунсуута эбни ыраатан илэр курдук. Ити ордун билини курдун ыраа националлар дьылдаларыгар өксөр кутталлаах. Онон бэйэбит республикабытыгар, оройуонмутугар климатическэй, национальна уратыларбытын учуоттаан уонна билигин бириэмэ нөрдөбүллэригэр сөп түбэһиннэрэн, биир табыгастаагынан, барыстарынан бэйэбит дьылдабытын быһаарынарбыт кээдэ буолда.

Онууха олохнут сай-
дар, тусар экономичес-
кай механизмын таба та-
лангтайаахыт. Онон сн-
бэстэйн, тым сирегэр

үөскээбит уонна тыа ха-
һаайыстыбатыгар балаһча
үлэһэбит киһи быһыма-
тынан, ханнык уларытыы-
лары киллэрдэхпитинэ
үлэбэ дьон нитэриэтин
мунуунарыахпытын эко-
номикабытын өрө көтө-
лүүхпүтүн сөбүгэр байыа
санааларбын этэхпин ба-
рабын.

Дохуугу бүтэйнхээх
түмүгүнөө аахсар уонна
производство средстволарын
үлэ иһитэ тус ба
һатэ бас билэр эрэ буол
лабына туохха барыты
гар дьинизэх хаһаайы
һын сымнаан үөсүүр. Би
лигин РСФСР граждана
скай кодексыгар произ
водство средстволарын ча
һаһан бас бииһигэ биз
нестин көгүлдьүмэттин туку
ван этиллэр. Ити эрэ
сокуон. Ону туусурут тү
мүгэр дьээ көрсөһүннээ
бэдэрэһитин, аренда
һын, о. д. а. сана ыһыма
лар олоххо иһиркэлэрэ

— Билэгтэйгээ хамт хуурайхыг 39 удаа суеүлээхлээ. 52 сүүлгээ лавхныг, Сүлдгялрбыг, Василий*Васильевич Шаран, нэрэр-харайар, Ажунуурдаагы үрэхтэргэ брнээдэ таһааран 162 голан оту ототтолубут. Нинтан 36 тоһатын отч.

С. ПОПОВ.
(Хайыт аналл. корр.).

— Бү, КТ-500 мaape-
нах ички oбoдy aллa-
лap. Дынгэр, олус үчү-
эй oнoxтop бyлyлyхтaах-
ap этэ. Бүүе-бүтүнүүтэ
aтoмaтнкaа хoлбoнop.
Эл кyрдyк, кoтeльнaй yу-
тa түстээнэ тoлoрyнap,
oтa бapан хaллaбынa
бaйтa хoлбoнop. oннoo-
р тeмпepaтyрaтa үрдээ-
ээнэ apaарынap кнaх-
aах олус эрэллээх aвтo-
мaтнкeскaй хoлбoнyнap-
aах. Oнy бaapa тнэллэн
aлнннгэр лaлбн aмcaгэ-
ннпнтэр. Хoлбyур cагa-
лa хaйнaх бyлaрa бнл-
нбэт. Bapытa-бapы нa-
aа хaвыcхaлл cвoхтyк
aтoмaтнкeскaй. Бү бaйтэ

[illegible]

Украинская ССР. Ровенский уобадаска «Заря» агрофирма коллектива үлэтисгэр интернационал опыты муньууна. Агрофирманы, син уруксута колхоу курдук, Социалистическай Үлэ ички тагулдар Геройа В. А. Плутинская салайар. Агрофирмасыр олохуутун уонна суоһу интэрини бородууксуулаахтатан, астыыр предприяттиеларыттан уонна көмө дьарыктарыттан мөлүйүөнүмүс дохоту ылар. «Зарьда» тепличнай комплети уонна түс бэйэтин денатора, комбикормонай аарат хонна улахан ылам.

ып бар — аюансанан
 ылан — үлээзэбиттөр.
 Итиктик үлэ кийгити
 ыраарынан астынарбат.
 Ким төһөнү үлээзэбити
 нэн аарыллара буоллар,
 үлээг тардыстыы күүһү-
 рүүк этэ. Ити—биһэр.
 Иккиһинэн, ыаммыт үүт
 учуоттаммат эбит. Үүтү
 тутта тэһээн илдьэллэр.
 Ороһуонаабы эт-үүт көм-
 бинаатын үлэһиттэрэ тө-
 һөнү туруоралларынан
 кистандык талорудулар.
 Ити адыас сыһа, Моё-
 комер баара буоллар, ба-
 ыйбит үүтү күнээбинэн
 бэйлэтэнэн чиннахтити
 сөп этэ Уонна муодур
 гуурум баар—үүттэри
 үкэс иһинэ сүүрдүөн
 туттаруоллара. Биллгити-
 тэ биһигики кытары тэ-
 риктэ саалтота дуогабар
 гүһэрсэ илди. Ойно кэп-
 сатин буоллабына, ити
 санааларбын этэр былан-
 наахпын — дьитэ Анаэ

таллах холодильники баал-
дар. Американын «Пио-
нер» фирманы нхтары
хэтхын сэлгэ 10 тн.
тонна кукурузаны астыр
холодировочной заводу

Сотуу нэмнээ өр
мүүнүүр - техниче-
ска предиктив нача-
льнигы Михаил П.
тронин Массовна тий-
дэм, Онуоха лийн
дэснээр объектын э-
кспериментальн дэ-
днэ бйаарда Кийн э-
ринэн, бу днэ нел-
най шлагыттан, кумах-
өүс таахын булгада-
ныттан тугулдубут, ө-
лэрэ, тулааһынара т-
мьр арматураларын
туттарыллыбыт. Тута-
чылар итээнн хайл-
ыстаныада днэ эрдэт-
сэрэппиттэр. Ону итэ-
ис өртө куурбатарыта
тахсыада днэ бйаа-
ныттар. Бийр-ийн с-
үстата куурбутун кэ-
ш-үматуралаал бор-
лиахтаах өйт. Ошон э-
днэ чөлүгэр түлөөхтэр

туттубута, Билетин немец
предприиметтынын эт
комбинатын тутар, 13 тың
гектар сирия таңасты
рытар тың хаһайыстыба
тын массыналарын моду

тарга эбнэ төлөбүртэ днэ
бизриэхпит. 60 тонна буу
дугу күүхтүү бастара
престан ханаанньбы
Өрүс мууна туруор д
ри сиир оту нөрдөнөбү
Улаһит илии аны да тии
бэг. Бланньаксыттар-
үһүдэлэр. 30-тан тахса б
рооскуну уотугта туруу
ран эг тогуута олортөө
тэртнэ улаһиттэригэ
этн түгэтнэхпит. Анас
сия Егорова Авксент
ва этэр оруннаах. Кыр
дыт, арааһа, быйылы
тан хамнас төлөбүрүн са
наттан көрдөхкө табыл
лымны. Ити түһүм
экономины кытары көлөс
тнэхпит. Уут чааһына
буолдаһына, кинэ этэр
баар. Ууһунт үнсэ икк
сөөрдунан туттармаллар
Олгон халһа дэлэд сан
тарай күнүгэ сабыллыт

СНИМКИ: колхоз саваторийн кинн кортуна П. Здровило фотота, (ССТА фотохромиката).

С. ПОПОВ.
(Хайыт аналл. корр.).

Бийнхээ билигтэй илүү
 өртүүтэй дүүрэлдснэг
 бийнхээ-майгы үснэгтэ,
 Итг үлэгэ-хамнасна, эко-
 номическай нөрдөрүүлэр-
 битигар улахан охсуу-
 лах буудла, Онон произ-
 водство средствотарын
 чааһнаа баг билигтэ
 биригэхэ, ийнхэ үлэтин
 бүтэһигтээх түмүүтэй ба-
 нэтэ билэр уснаа онон са-
 лгайттарар усдуусуулатын
 үснэгтээхэ. Холбоор,
 бийнхэ сийн чааһнаа,
 дарга огууур сирт сийнхэ
 омы кууарана суох түмү-
 г, харгалзах. Сарохтор

совхозтары акционерная общество оворон улзун хамнашын оро хотхот рорго суоттаналар. Ити бишын курдук бобо турга суох аймык ба заллах оройуонга кыдалыа суога. От уунууте дылтан тутулуктаады бары барнэ бмзбнт. Ба-
кар, орус энэрдээх ма-
ды он-от оройуонварга
ити кыалыан сеп.

Ошон олдох сотору кэминен, бэйэм санаабар, совхозтары кэминтеринен араартыахха наада. Маныаха аналлаах комиссияны төрүнэн совхозтар сүбүлөрүн, сыдыгыларын, техникаларын, тутууларын үлэиттэргэ, нэһиликтэр тэрилтэлэритэр үлэртнэхкэ, Онуоха дьон төһө уһун үлэлээбиттэрин учуоттуохха. Дьэ ити кэминтэр нэһилиэк олдохтоохторун уорсай муһунахтарын ыгытар, миннигин хайдах дьаһаныа олорор табыгастаабын ырытылыахтарын наада. Итинкэ биридниллэн хаһаайыстыбанан одороллорун дуу, молхозна маарыныыр сага коллективтары тэриннэллэрин дуу ба

Иэлэрэ быһаарыныахтаах
тап.

Нэгиллээж таагарыг
хэмлэр зоготр аймактыг
лар түмсэн хас даван
нохлектин баар буолуу
эзир сөл. Оттои салалта
ны уонна специалистар
тоһонү тутары, киһилэр
хамнастарын дуогабарда
һыы төрүтүтэр олохура
гөлөөһүнү бэйэлэре бы
һаарыахтаахтар. Оччогу
на билигин совхозтар
аммаһы эрэ ыла олоро
үтүс салайааччылар сар
быдыахтаахтар, соро
специалистар быһагы
быһаччы өгөрон таһа
рыһа үлэлээхтээхтэр.
Ити үүбөлүгэ салалта
хаһаайһыңаһың һыма
ларын үчүгэйдик баһы
лаабыт, барыһы-изли
ни, кэлсэтинни қыайар
өрөһөһөң талааннаахтар
эре талыллаахтаахтар.

Бидгийн үүсэ дьонг
сонхоз баага-дуола үлм
Нилээр түбэлтэгийг т
лөбүрдээх дуу, төлөбүр
суох дуу буолара мун
чвардаар. Урут, колхозта
ры бастаан төрийн са
бана, ним төбө ыстахга
дьяан сүөһүнү, атам да
дьяны малы-салы холбо
бута, оччозорго эн ба

заныг очноу тогбоотун
дизн аргаармы сууда. Ид
лнх жолхостар, сонхос
тар мушгуммут баагда
ра-дуохолара нолуонд Дюн
үлэтин, кәдәһүнүн үтү
түмүктөрдә буолар. Онон
үлэтиник босхо ыгытыл
дыахтаах. Очоруна эр
суһал хамсайын, түр
гәһиник уларыта тутуу
тахсыһада.

Совхозтар билигчи го-
сударственной сакааста-
рын биірдин көбилекте-
ринен көрөн үлдэртиэх-
ха Оттой олохтоох сель-
советтар ому байларын
территорияларыгар баар
үлэ коллективтарыгар
тыырдынар уонна туо-
луутун ирдэтинер. Мам-
нын уларытыы нэбиэттэ
Совет орусла үрдүгүр
производствонь салайыы
ныамсатыйара чуолкай.
Аны производство сред-
стволарын чааһынай ба-
билигэ биэрдэхха, дохуу
ту бүтэһиктэх түмүтүнэ
ахсар буоллахха, үлэ-
сийһан тосту уларытыы
таах, токуу-хоруу, ыс-
кайлааһын суох буолар-
чахчы. Үлэ-э-химнас-
аппэтинас үрдүөхтэх.
Производствла сайаһы
бастыгы, саны, техноло-
гиялары биллэрин, ла-

төний улаа хайрхастын
туулуух, апылын бөрү ту-
рунтах багатын тари-
нын дэснэлдэхтик, бы-
ланнаахтык, утумнаах-
тык хытгалларыгар саар-
бадаласмат. Рэмюк сы-
һаналхаймыларыгар кин-
ринэн сибээстэн үрдүү
хаачыстыбалаах
бородуусуйаны онгорон та-
наарыгыг, бородууксуяны
хамасыг баттарыга
сүлдта бэрлэнэ этэ.

Дьонус коллективнаан үлэлээһинигэ саамай үчүгэйинэн быһаҥы быһаччы оҕорон таһарыыт үлэлээччилэртэн уратылар производство атын өлүгүнүн сайыннарыынан, тым хайаайыстыбатын бородууксуйатын переработкалааһынынан, наһиэниэни олох дьахкы өҥөлөрүнэн хаччыһыынан дьарыктаннахтарып сөп. Ити, табын сайааһахха, төрийдээххэ, тоһору кыааллар суоллар. Ыһаабыһаа, бөлөгүтүү политикаһын үлгү охсон, сиртэн табыт тым кибитин сир дьынтээх хаһаайынынан өлөрүү буюу олох ээс.

С. НОГОВИЦЫН.
Бахсы.

таллах холодильники баал-
дар. Американын «Пио-
нер» фирманы нхтары
хэтхын сэлгэ 10 тн.
тонна кукурузаны астыр
холодировочной заводу

туттубута, Билетин немец
предприиметтынын эт
комбинатын тутар, 13 тың
гектар сирия таңасты
рытар тың хаһайыстыба
тын массыналарын моду

СНИМКИ: колхоз саваторийн кинн кортуна П. Здровило фотота, (ССТА фотохромиката).

